

บทที่ ๒

ประวัติของชุมชนที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม

ประวัติของชุมชนที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม หรืออักษรธรรมภาคอีสานนั้น จะมีลักษณะที่คล้าย ๆ กันจะต่างกันอยู่ที่ลักษณะสำนวนทางภาษา เพราะการจารึกจะใช้ภาษาในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีสำนวนที่แตกต่างกันไปเล็กน้อย ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประวัติชุมชน ที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม ใบลานฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ศึกษาความเป็นมาของวรรณกรรม กำเนิดวรรณกรรม การพัฒนาการของวรรณกรรม การปริวรรตตัวอักษรขอมเป็นอักษรไทย ได้รับอนุเคราะห์การปริวรรตอักษร จากพระครูสุขุมธรรมโชติ^๑ และเนื้อหาโดยย่อวรรณกรรมของการเทศน์มหาชาติ มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ดังต่อไปนี้

๒.๑ ความเป็นมาของวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม

ความเป็นมาของวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม ส่วนใหญ่น่าจะได้รับมาจากประเทศกัมพูชา เพราะมีเขตแดนติดต่อกัน และในอดีตดินแดนภาคอีสานบางส่วนเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรขอมโบราณ โดยเฉพาะบริเวณภาคอีสานตอนล่างที่ปัจจุบันชาวเขมร ถิ่นไทยอาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ส่วนใหญ่น่าจะมีการอพยพเข้ามา หรืออาจจะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่มาแต่เดิม ก็อาจเป็นไปได้ ตามประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาวเขมรถิ่นไทยข้างต้นนั้น ในสมัยเมื่อก่อนการติดต่อกันระหว่างชาวเขมรถิ่นไทยและเขมรกัมพูชา ที่ตั้งรกรากอาศัยอยู่ระหว่างภูเขาพนมดงรัก หรือ ดงเร็กนั้นไม่มีการแบ่งเขตแดนหรือประเทศเป็นเครื่องแสดงเขตแดน เพราะต่างก็มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ทั้งสองดินแดน เช่นเดียวกับไทยอีสานที่มีการติดต่อกับชาวลาวที่อาศัยอยู่อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำโขงซึ่งเป็นญาติพี่น้องกัน แม้ในภายหลังจะมีการแบ่งแยกเป็นคนละประเทศก็ตาม จึงน่าจะสันนิษฐานว่าชาวเขมรถิ่นไทยคงจะรับเอาวรรณกรรมเขมรจากประเทศกัมพูชา มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องอบรมบ่มนิสัยความประพฤติของสังคมเขมร คือ การบุญเทศน์มหาชาติ เพื่อให้ประชาชนฟัง

^๑พระครูสุขุมธรรมโชติ (ชื่น กนฺตสีโล), เจ้าอาวาสวัดสว่างทุ่งตะโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

และถือเอาเป็นคติสำหรับปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมที่ดีงาม มีจิตใจที่ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมคำสอน เพื่อให้เกิดความผาสุก เกิดขึ้นในหมู่ชาวเขมร ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า^๒

วรรณกรรมพุทธศาสนาของเขมรส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาบาลีลงบนหนังสือใบลาน บ้างบนใบลานบ้าง และบนสมุดพับไปมาเช่นเดียวกับสมุดไทย ตัวอักษรที่ใช้เขียนภาษาบาลีใช้อักษรมูลหรือที่ไทยเรียกว่า ขอมบรรจง วรรณกรรมที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ ไตรภูมิ ไตรปิฎก สังยุตตนิกาย ชาดกต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาเวสสันดรชาดก^๓ ซึ่งชาดกเรื่องนี้เป็นที่นิยมกันมากในประเทศไทย ลาว และกัมพูชา ชาดก และแพร่หลายในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทที่ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นภาษาบาลี อ่านข้อความตรงกันแม้จะพิมพ์อักษรต่างกัน มหาเวสสันดรชาดกจึงถูกแปลจากภาษาบาลีมาเป็นภาษาของประเทศนั้น ๆ และนำมาแต่งเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาไว้สำหรับเทศน์สอนพุทธศาสนิกชนของตนในแต่ละประเทศ^๔

๒.๑.๑ กำเนิดของวรรณกรรม

มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัมพูชาชุก ฉบับของวัดบ้านแขว ตำบลห้วยไค้ อำเภอบุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษมีใบลาน ๒๕ ใบ มีจำนวนหน้าลาน ๕๐ หน้าลาน มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัมพูชาชุก ได้รับการยืนยันจากท่านเจ้าอาวาสวัดบ้านแขว กล่าวว่า มีทั้งหมด ๑๔ กัมพูชา รวมทั้งกัมพูชาฉลองมีหลักฐานเกี่ยวกับการจารึกคำภีร์อยู่ที่กัมพูชาฉลอง^๕

ใบลานฉบับวัดบ้านแขวที่ผู้วิจัยได้ใช้ศึกษานี้ สภาพใบลานเก่า ชำรุดเล็กน้อย สันนิษฐานน่าจะจารก่อนฉบับอื่น ๆ

๒.๑.๑.๑ ปีที่แต่งใบลาน มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัมพูชาชุก ฉบับของวัดบ้านแขว ตำบลห้วยไค้ อำเภอบุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ ฉบับนี้แต่งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๒^๖

^๒พุทธศาสนบัณฑิตยสถาน, พระพุทธศาสนาในกัมพูชา, แปลโดย ทองสืบ สุกะมาร์ค และปิ่น มุกกัณฑ์ ผู้ตรวจ (กรุงเทพมหานคร : สภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๑๔), หน้า ๕๑.

^๓สิทธา พินิจภูวดล และเร็นฤทัย สัจจพันธุ์, วรรณคดีเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๖.

^๔“วิสิทศักร์ สัตพันธ์ “การศึกษาเปรียบเทียบมหาเวสสันดรชาดกกัมพูชาชุกฉบับภาคอีสานและฉบับภาษาเขมร” ปรินญาตึลปะสาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗.

^๕พระสมุห์ชวลิต อภิชาโต, เจ้าอาวาสวัดบ้านแขว ตำบลห้วยไค้ อำเภอบุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ, (ข้อมูลสัมภาษณ์ วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕).

^๖มหาเวสสันดรชาดก ชุกกัมพูชาฉลอง, จารปี พ.ศ. ๒๔๖๒, หน้าลานที่ ๑๕. (หน้าลานสุดท้าย)

๒.๑.๑.๒ ผู้แต่งใบลาน ในวรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก ฉบับอักษรขอมที่นำมาศึกษานี้ ผู้ที่แต่งหรือจารใบลาน คือ ท่านมุนิ ดี อาศัยอยู่ที่บ้านตะเกียน เป็นผู้จารึก^๖

ภาพที่ ๑ ใบลาน

มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัณฑ์ฉลอง ฉบับของวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ หน้าลานที่ ๑๕. (ที่จารึกนามผู้แต่ง ปีพุทธศักราชที่จาร)

เหตุผลในบางฉบับที่ปรากฏชื่อผู้แต่งและไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งใบลานมหาเวสสันดรชาดก นั้น ประคอง เจริญจิตรกรรม^๗ ยังได้กล่าวถึงการที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งในวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่า

๑) ผู้แต่งไม่ประสงค์จะบอกชื่อตนเอง จึงไม่บอกชื่อตลอดจนวันเดือนปี และสถานที่แต่งไว้ หรือมีจะนั้นผู้แต่งได้เขียน ชื่อตนเอง พร้อมวันเดือนปี และสถานที่แต่งไว้ แต่ภายหลังอาจสูญหายหรืออาจถูกลบออก

๒) เนื่องจากมีผู้สืบทอด หรือมีความนิยมในหนังสือบางเรื่อง และต้องการจะถวายนหนังสือเรื่องนั้นให้แก่วัด แต่เขียนตัวหนังสือไม่เป็น จึงจ้างคนเขียนคัดลอกจากฉบับเดิมเสร็จแล้วก็ลงชื่อตนเองแทนชื่อผู้แต่ง

๓) บางคนเห็นว่า เรื่องใดสนุก และไพเราะคิดอยากได้มาไว้เป็นสมบัติของตนเองก็คัดลอกเอามา ตอนที่คัดลอกเอามา ก็ลงชื่อผู้ประพันธ์เก่าออก แล้วเอาชื่อตนใส่แทนด้วยเห็นว่าหนังสือนี้เป็นสมบัติของตน

แต่สำหรับมหาเวสสันดรชาดกฉบับภาษาเขมรในประเทศกัมพูชานั้น ลี ฆามเตง กล่าวว่า น่าจะเป็นงานพระราชพิธีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและมหาชาติเขมรนี้ก็มีหลายสำนวน เช่น

^๖ คัมภีร์ใบลานมหาเวสสันดรชาดก, กัณฑ์ที่ ๕ ชูชก, ฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ.

^๗ ประคอง เจริญจิตรกรรม, “วรรณกรรมอีสาน : สังคีตศิลป์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

เดียวกับมหาชาติของไทย พุทธศาสนบัณฑิตจึงได้ชำระขึ้นใหม่โดยนาย ฤก แถม และจัดพิมพ์เป็นเล่มขึ้นตามฉบับเดิมเพื่อรักษาสำนวนดั้งเดิมไว้ ปัจจุบันได้นำมาจัดพิมพ์ใหม่ในปีพ.ศ.๒๕๓๕^๕

สมัยที่แต่ง วรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ฉบับภาษาเขมรที่นำมาศึกษาไม่ปรากฏสมัยที่แต่ง หลักฐานที่ว่า มหาเวสสันดรชาดกของประเทศกัมพูชาเป็นงานพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระหริรัถย์รามา(พระองค์ด้วง) ซึ่งพระองค์ประสูติในปี พ.ศ. ๒๓๓๕ และทิวงคตในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ นั้นจริงตามที่ ลี ชามเตง กล่าวไว้ และน่าจะเป็นจริงตามคำกล่าว เพราะในสมัยของพระองค์นั้นทรงพระดำริในการนำพระไตรปิฎกจากประเทศไทย เนื่องจากในกัมพูชาไม่มี จึงทรงประชุมเสนาบดีมนตรีทั้งหลายและจัดมนตรีข้าราชการให้ไปทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว ขอพระราชทานพระไตรปิฎกและพระมหา (จาน) คณะธรรมยุติกนิกายมาไว้ในกรุงกัมพูชา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กลุ่มราชบัณฑิตประมวลคำภีร์พระไตรปิฎกจำนวน ๔๐ คัมภีร์แล้วตรัสให้นิมนต์พระอมราภิกขิต (เกิด) และพระมหา (จาน) ไปยังกรุงกัมพูชา^๖ พระองค์ทรงนิพนธ์มหาเวสสันดรชาดกภาษาเขมรในช่วงนี้หลังจากได้พระไตรปิฎกไป ต่อมาวรรณกรรมเรื่องนี้คงแพร่หลายมายังภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทย ยุคที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่หรือในระยะหลังต่อมา โดยเฉพาะในบริเวณที่มีชาวเขมรอาศัยอยู่นั้นคงได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมต่าง ๆ ของกัมพูชาโดยตรง

ในระยะเวลาดังกล่าวประเทศกัมพูชายังเป็นประเทศราชของไทย ซึ่งตรงกับสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว การติดต่อกันของประชามในภาคอีสานได้กับภาคเหนือของกัมพูชาบริเวณนี้ยังมีความเป็นอิสระอยู่ จึงเป็นไปได้ที่การแพร่เข้ามาของวรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกของกัมพูชา ขยายเข้ามายังภาคอีสานได้ในช่วงเวลานี้ และมีการคัดลอกต่อ ๆ กันมาโดยมีการแต่งเพิ่มเติม หรือตัดทอนลงตามความสามารถของผู้คัดลอกหรือผู้แต่ง และอาจมีสำนวนที่แต่งขึ้นใหม่อื่น ๆ โดยผู้แต่งท้องถิ่นภาคอีสานได้โดยเฉพาะก็อาจเป็นไปได้ ที่ไม่ได้รับอิทธิพลของฉบับกัมพูชาเลย ก็อาจจะมี^๗

๒.๑.๑.๓ ภาษาที่ใช้แต่ง วรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก ฉบับอักษรขอม ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ใช้ตัวอักษรขอมจารลงบนใบลาน ไทยเรียกตัวอักษร

^๕सानติ ภักดีคำ, กวีศรีกัมพูชเทศ : ความเรียงว่าด้วยประวัติวิเชียร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๓๕.

^๖ชื่อสมณศักดิ์ของพระภิกษุชาวอีสานในสมัยโบราณที่ผ่านการสถาปนาในประเพณีเถรภิษก

^๗วิสิทธิ์ศักดิ์ สัตพันธ์ “การศึกษาเปรียบเทียบมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกฉบับภาคอีสานและฉบับภาษาเขมร” อ่างแล้ว หน้า ๑๑.

ชนิดนี้ว่า อักษรบรรจง เขมรเรียกว่าอักษรมูล^{๑๒} อักษรชนิดนี้มีรูปอักษรคล้ายกับอักษรไทย แต่บันทึกด้วยภาษาและอักษรวิธีเขมร

อักษรขอมมีวิวัฒนาการมาจากอักษรปัลลวะ และหลังปัลลวะซึ่งอักษรทั้งสองชนิดนี้ก็ได้รับอิทธิพลจากอักษรอินเดีย ซึ่งเข้ามาแพร่หลายอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อักษรชนิดนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ แต่ยังแฝงลักษณะของความเป็นปัลลวะและหลังปัลลวะอยู่ จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๕ จึงปรากฏชัดเจนขึ้น รูปอักษรชนิดนี้เรียกว่าอักษรขอม^{๑๓} อักษรชนิดนี้มีการจัดกลุ่มออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามแนวทางวิวัฒนาการให้มีชื่อเรียกสอดคล้องกับรูปแบบอักษร คือ กลุ่มรูปอักษรขอมในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๗ เรียกว่าอักษรขอมโบราณและกลุ่มอักษรขอมที่ใช่มาดังแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๙ ว่าเป็นอักษรขอมโบราณ^{๑๔}

๒.๑.๑.๔ อักษรเขมรที่ใช้มี ๔ แบบ คือ การจารึกใบลานนั้น เป็นอักษรขอมในสมัยโบราณนั้นไม่ได้เน้นว่าจะต้องจารอักษรขอมแบบไหน ขึ้นอยู่กับบริบทแต่ละท้องถิ่น และขึ้นอยู่กับนักปราชญ์มีความชำนาญในการจารตัวอักษร ฉะนั้นการจารอักษรขอมจึงมีหลายแบบ ดังนี้ อักษรขอมบรรจง ลักษณะการเขียนทรงกลม หักมุมเป็นเหลี่ยมขีดเส้นบนเป็นหยักสาก (หนามเตย) ใช้ในการจารใบลานหรือจารึกบนแผ่นหิน อักษรขอมหวัด เขียนทรงสูงเส้นตรง ขีดเส้นบนเหยียดยาว ใช้เขียนในกระดาษ อักษรขอมย่อ เขียนคล้ายอักษรบรรจง แต่ย่อเหลี่ยมให้เกิดความงดงามมากกว่าสำหรับใช้เขียนชื่อหรือเขียนหนังสือสวดมนต์บนกระดาษ อักษรขอมเชรีขง มีรูปทรงสี่เหลี่ยมสูงคล้ายอักษรขอมหวัด และอักษรไทยปัจจุบัน แต่มีรูปพยัญชนะบางตัวต่างจากอักษรขอมอื่น ๆ ใช้ในการพิมพ์และการเขียนภาษาเขมร ตัวพิมพ์ใช้เส้นบนหยักสากเหมือนอักษรขอมบรรจง ส่วนตัวเขียนใช้เส้นบนเหยียดยาวเหมือนอักษรหวัด^{๑๕}

แต่ในปัจจุบันใช้อยู่เพียง ๒ แบบ คือ อักษรเชรีขงและอักษรมูล หรืออักษรขอมบรรจง อักษรขอมสำหรับเขียนหนังสือธรรม (อักษรมูลหรืออักษรขอมบรรจง) นั้น ไทยได้ใช้

^{๑๒} น้ำ ทองคำวรรณ, หลักภาษาเขมร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๐), หน้า ๓.

^{๑๓} จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓ อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๕), หน้า ๑๓.

^{๑๔} กรรณิการ์ วิมลเกษม, “พัฒนาการของอักษรโบราณในประเทศไทย” ในสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๒), หน้า ๓๑๕.

^{๑๕} กัตติญ ชูชื่น, ภาษาเขมรในภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖

ก่อนกัมพูชา ภายหลังในสมัยที่พวกเขมรตกมาอยู่ในอำนาจของไทย จึงได้อาณาอย่างอักษรขอม ซึ่งไทยเปลี่ยนแปลงนั้นไปใช้บ้าง จึงทำให้เกิดอักษรขอมชนิดเดียวกันทั้งในประเทศไทยและกัมพูชา

การจารบนใบลานใช้อักษรขอม ๒ แบบ คือ อักษรขอมบรรจงหรืออักษรมูล และอักษรเชรียงหรืออักษรเถียง โดยอักษรมูลนั้นใช้เขียนหนังสือธรรม เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก หรือหนังสือเทศน์ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนอักษรเชรียงใช้ในการเขียนภาษาเขมรโดยทั่วไป^{๖๖} แต่อาจพบได้ในหนังสือธรรมได้เช่นกัน โดยเฉพาะในส่วนตอนท้ายของผูกหนังสือใบลานมีการกล่าวคำขอโทษแก่ผู้อ่านหรือคำออกตัวในเรื่องการจารซึ่งตัวอักษรไม่สวยงามหรือสะอาดตาตลอดจนการตกลงของตัวอักษรและข้อความ และใช้จารข้อความที่บอกวัน เวลาที่จาร ชื่อผู้จาร การอุทิศส่วนบุญกุศลแห่งการจาร ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวและแยกออกจากตัวเนื้อเรื่องอย่างชัดเจน

๒.๑.๑.๕ ธรรมเนียมในการแต่ง หมายถึง แบบแผนและวิธีการบางอย่างในการแต่งวรรณกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับและนิยมทำตามกันโดยทั่วไป^{๖๗} มีลักษณะการแต่งที่คล้ายคลึงกันในวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่อง เป็นการแต่งเลียนแบบกัน กวีรุ่นต่อ ๆ มาก็นิยมประพันธ์ตามแบบแผนหรือวิธีการนั้นที่กำหนดมาแต่โบราณ วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกฉบับภาษาเขมรเป็นนิทานชาดกเหมือนกับฉบับภาคอีสานเพราะเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน และมีธรรมเนียมในการแต่งแบบชาดกหรือนิทานชาดก

ลักษณะแบบแผนหรือวิธีการแต่งนิทานชาดกนั้น มีโครงสร้างหรือองค์ประกอบของเรื่อง ๕ ส่วน คือ

- ๑) ปัจจุบันวัตถุ คือ เรื่องปัจจุบัน เป็นส่วนที่ปรารภเรื่อง เริ่มต้นเรื่องว่า พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน ทะนงปรารภเรื่องอะไร จึงได้ตรัสชาดกเรื่องนี้
- ๒) อดีตวัตถุ คือ เรื่องในอดีต เป็นการเชื่อมเรื่องปัจจุบันกับเรื่องในอดีต
- ๓) คาลา คือ ส่วนที่เป็นคาลา
- ๔) เวชยาภรณ์ คือ การอธิบายคำหรือวลีที่ยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น

^{๖๖}กาญจนา นาคสกุล, *อ่านภาษาเขมร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔๔.

^{๖๗}กุหลาบ มัตถิกะมาส, *วรรณคดีวิจารณ์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๖๖.

๕) สโมธาน คือ การประชุมชาดกหรือสรุปเรื่องชาดกว่าบุคคลหรือสัตว์ในชาดกเรื่องนั้น ๆ ในอดีตชาติกลับมาเป็นใครบ้าง ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงชาดก และมีการกล่าวถึงผู้ตำเริมมรรคผลที่เกิดจากการฟังชาดกเรื่องนั้นด้วย^{๙๔}

กัณฑ์ชูชกเป็นส่วนหนึ่งในมหาเวสสันดรชาดกที่เป็นนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง ซึ่งชาดกส่วนประกอบ หรือองค์ประกอบของนิทานชาดกดังกล่าว ดังนั้นในการศึกษาธรรมเนียมในการแต่งจะพิจารณาเฉพาะที่ปรากฏในกัณฑ์ชูชกเท่านั้น และพบธรรมเนียมในการแต่ง ดังนี้ คือ ๑) บทไหว้ครู ๒) การขึ้นต้นเรื่องในกัณฑ์ ๓) การลงท้ายเมื่อจบกัณฑ์

๒.๑.๑.๖ วัตถุประสงค์ในการแต่ง มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชกเป็นชาดกนิทาน คือ ลักษณะคำสอนประเภทหนึ่ง ในนวัคคัตถุศาสน์ของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่เล่านิทานสอนใจ มีคติธรรมแฝงอยู่ในเรื่อง พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนโดยยกนิทานประกอบเพื่อให้ถูกต้องกับจริตและอุปนิสัยของผู้ที่จะทรงสั่งสอน ผู้แต่งอาศัยนิทานชาดกที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแล้วนี้มาแต่งเป็นวรรณกรรมนิทานชาดกท้องถิ่น และแต่งด้วยภาษาถิ่นของตนเอง ที่ประกอบไปด้วยการเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม อาชีพ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ ก็เป็นของท้องถิ่นนั้น ๆ วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกฉบับภาษาเขมร ก็มีจุดมุ่งหมายในการแต่งเช่นเดียวกับฉบับภาคอีสาน คือ มีข้อความที่แสดงจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจน, จุดมุ่งหมายที่ต้องพิจารณาเนื้อหาของเรื่องประกอบ, ดังต่อไปนี้

๑) มีข้อความที่แสดงจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจน จุดมุ่งหมายนี้เกิดจากการเชื่อของชาวพุทธดังที่ ธวัช ปุณโณทก^{๙๕} กล่าวว่า การสร้างหนังสือธรรมนิยาย หรือชาดกถวายวัด เป็นการสืบพระศาสนาให้ยืนยาวต่อไปจนถึงห้าพันพรรษา พร้อมทั้งได้อานิสงส์ผลบุญแรงกล้า ชาวพุทธทุกภาค นิยมสร้างหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่น ประเภทนิยายคติธรรมหรือธรรมนิยายถวายวัด หากเขียนหนังสือไม่ได้ก็จ้างวานผู้อื่นเขียนหนังสือหรือคัดลอกให้ เพื่อนำไปถวายวัด อันเป็นสมบัติส่วนกลางของชุมชน ดังคำอธิษฐานของผู้สร้าง มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ฉบับภาษาเขมร ฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภออุ้มซั้ง จังหวัดศรีสะเกษ ไม่ปรากฏคำอธิษฐาน แต่ปรากฏในผูก กัณฑ์มหาพน เช่น

^{๙๔}พัฒน์ เฝ้าผลา, ชาดกกับวรรณกรรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕), หน้า ๕๑,

^{๙๕}ธวัช ปุณโณทก, วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

ผู้กที่ ๗ กัณห์มหาพน

“นั้มหาพน กัณห์ที่ ๗

ประดับด้วยพระคาถา ๗๕ แล

แม่พงษ์ รัตพันธ์เป็นผู้สร้าง พร้อมบุตรธิดา

ไว้เป็นธรรมเนียมในศาสนาให้อื่นยาวต่อไป ๒๕๓๕ บ้านสามเส้า”^{๒๐}

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าความเชื่อในอานิสงส์ของการสร้างหนังสือหรือคัมภีร์ทางศาสนาปรากฏทั้งฉบับภาคอีสานและฉบับภาษาเขมร ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวพุทธทั่วไปที่ผู้สร้างมักปรารถนาให้ตนมีทรัพย์สมบัติ ให้ได้มรรคผลและนิพพาน ตลอดจนเป็นการบำรุงและสืบอายุพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองต่อไป

๒) จุดมุ่งหมายที่ต้องพิจารณาเนื้อหาของเรื่องประกอบ เนื่องจากจุดมุ่งหมายหลักของมหาเวสสันดรชาดก ฉบับภาษาเขมรมีจุดมุ่งหมาย เช่นเดียวกับฉบับภาคอีสานและฉบับอื่น ๆ คือ แสดงให้เห็นถึงการเสียดสีอันยิ่งใหญ่ของพระเวสสันดรเป็นการบำเพ็ญทานบารมี ถือเป็นการสั่งสมบารมีในพระชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ ก่อนจะเสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ได้บำเพ็ญเพียรจนบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณในที่สุด ส่วนจุดมุ่งหมายที่ต้องพิจารณาเนื้อหาของเรื่องประกอบในกัณห์ชูชกฉบับภาษาเขมรนี้ อาจแยกออกประเด็นหลักของกัณห์ได้ดังนี้

ก. เพื่อแสดงให้เห็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง เช่น เรื่องกรรม คือ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยยกตัวอย่างกรรมชั่วที่นางอมิตตดาเคยทำไว้ในชาติปางก่อน ๆ มาจึงส่งผลให้นางได้รับกรรมชั่วในชาติปัจจุบัน เรื่องโทษของกามตัณหา เป็นต้น

ข. เพื่อให้เกิดความบันเทิงแก่ผู้ฟัง เพราะกัณห์นี้เป็นกัณห์ที่สนุกสนาน สร้างความครื้นเครง ไม่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย แต่ยังแฝงด้วยคติธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมของคนในสังคมอีกด้วย ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม จะได้ไม่เกิดเหตุการณ์เหมือนในเนื้อเรื่อง

ค. เพื่อใช้เทศน์สอนพุทธศาสนิกชนให้เข้าใจหลักธรรมได้ง่ายขึ้น เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการแต่ง และมีแทรกสิ่งแวดลอมต่าง ๆ เช่น ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ผู้แต่งเองก็ยังคงใช้ชื่อเดิมตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั่นเองเป็นชื่อกัณห์ ให้ง่ายต่อการจดจำและเป็นการแสดงความเคารพต่อพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์เดิมที่ผู้แต่งนำมาประพันธ์ไว้ในพากย์ภาษาถิ่นของตนเอง

^{๒๐} วิสิทธีศักดิ์ สัตพันธ์ “การศึกษาเปรียบเทียบมหาเวสสันดรชาดกกัณห์ชูชกฉบับภาคอีสานและฉบับภาษาเขมร” อ้างแล้ว หน้า ๑๑.

๒.๑.๒ พัฒนาการของวรรณกรรม

พัฒนาการของวรรณกรรม มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัณฑ์ชูชก ฉบับของวัดบ้านแขว ตำบลห้วยไต้ อำเภอยุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษนั้น ผู้วิจัยจะได้ศึกษาการปริวรรตตัวอักษร การแปล การพิมพ์ ดังนี้

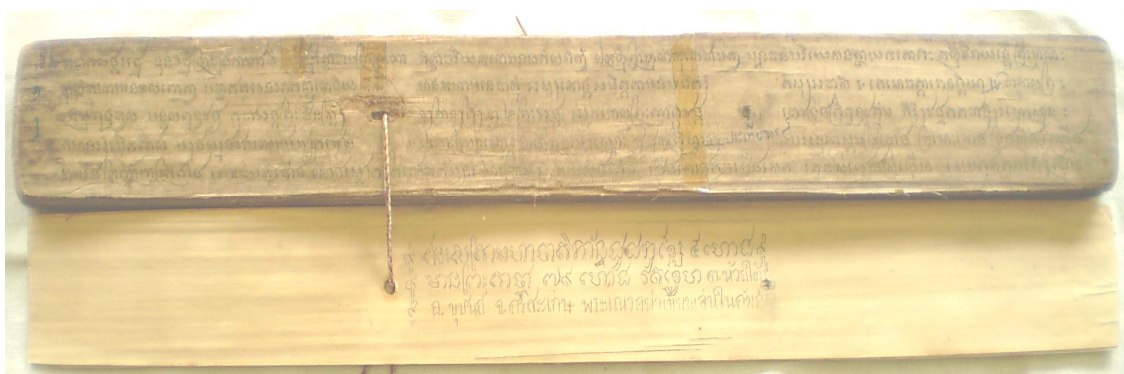
๒.๑.๒.๑ การปริวรรตตัวอักษรขอมเป็นอักษรไทย ชาวเขมรถิ่นไทยมีวรรณกรรมทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกับชาวไทยอีสาน เรื่องที่นิยมกันมาก คือ มหาเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติซึ่งเป็นเรื่องที่นิยมฟังกันมาจนจัดเป็นงานประเพณีที่ใหญ่แทบทุกวัด วรรณกรรมเรื่องนี้มีทั้งหมด ๑๔ กัณฑ์ รวมกัณฑ์ฉลอง หนึ่งกัณฑ์จะจบในหนึ่งผูก แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะนำกัณฑ์ที่ ๕ คือ กัณฑ์ชูชกมาศึกษาปริวรรตตัวอักษรขอมเป็นไทย ฉบับของวัดบ้านแขว ตำบลห้วยไต้ อำเภอยุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษมีใบลาน ๒๕ ใบ จำนวนหน้าลาน ๕๐ หน้าลาน ตัวอย่างใบลานดังนี้

ภาพที่ ๒ ใบลาน

วัดบ้านแขว ตำบลห้วยไต้ อำเภอยุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ ๓ ใบลาน

ตารางที่ ๑.๒

ปวิรรตอักษรรวมเป็นอักษรไทยนี้ ผู้วิจัยได้คัดลอกมาจากตำราเรียนภาษาเขมร เรียบเรียงโดย
ท่านอาจารย์บุญเรือง คัมภำย์^{๒๒}

ภาษาขอม	คำอ่าน	แปล
ฦๅ	ฦๅ	ค่าจ้าง, ลูกจ้าง
ฦๅ	ฦๅ	พ่อค้า,
ត្រួតត្រា	ตรวจตรา	ตรวจตรา
ត្រួយ	ตรวจ	ยอกใบไม้
ថ្ងៃ	ไถง	วัน, ตะวัน
ថ្ម	ทมอ	หิน
ទ្វារ	ทวาร, ทเวียร	ประตู
ឆ្នាក់	ชเนียก	เครื่องมือดักสัตว์
ផ្ទេញ	ทมัญ	ฟัน
នរោត្តម	นโรคม	นโรคม
ប្រាជ្ញ	ปราชญ์	ปราชญ์
ផ្កា	ผกา	ดอกไม้
ផ្លែ	ผญอ	ฝัก
ព្យាយាម	เพี้ยยาม	พยายาม
ព្រាន	เปรียน	นายพราน
ភោជនា	โภชนีย	โภชนา
ម្ចាស់	มจะส	เจ้าของ, เจ้า
ម្តាយ	มคาย	มารดา
ល្ងង់	ละงวง	โง่
ស្តាយ	สคาย	เสียดาย

^{๒๒} บุญเรือง คัมภำย์, ตำราเรียนภาษาเขมร, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๖๘.

๒.๑.๒.๒ การแปลมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ในคัมภีร์ใบลานอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษนั้น จากการให้สัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสวัดบ้านแขว ท่านยืนยันว่า คัมภีร์ใบลานอักษรขอม กัณฑ์ชูชกฉบับนี้ยังไม่เคยได้รับการแปลเป็นภาษาไทยหรือภาษาอื่น^{๒๓}

๒.๑.๒.๓ การจัดพิมพ์ มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ในคัมภีร์ใบลานอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ จากการให้สัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสวัดบ้านแขว ท่านยืนยันว่า คัมภีร์ใบลานอักษรขอม กัณฑ์ชูชกฉบับนี้ยังไม่เคยมีการจัดพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นภาษาไทยหรือภาษาอื่นทั้งนั้น^{๒๔}

๒.๑.๓ เนื้อหาโดยย่อของวรรณกรรมชูชก^{๒๕}

มีพราหมณ์ผู้หนึ่งมีอาชีพขอทาน ชื่อ ชูชก อาศัยอยู่ในตำบลทุนนวิญญู แคว้นกลิงครัฐ ขอทานหาเงินได้ ๑๐๐ กษาปณ์นำไปฝากเพื่อนพราหมณ์ด้วยกัน แต่เพื่อนนำเงินไปใช้หมด ไม่มีเงินใช้คืน จึงได้ยักคิดหาซื้อ นางอมิตตา ให้แก่ ชูชกแทนเงินที่ฝากไว้ ชูชกจึงได้นางอมิตตาเป็นภรรยา ชูชกเป็นพราหมณ์แต่งรูปร่างอัปลักษณ์ เมื่อได้นางอมิตตาซึ่งเป็นสาวสวยจึงหลงใหล นางอมิตตาได้ปรณนิตีสามีสมตามหน้าที่ของภรรยาทุกประการ ชายหนุ่มมีภรรยาแล้ว จึงอยากให้ภรรยาของเขามีความดีงามเยี่ยงนางอมิตตาบ้าง ภรรยาของชายเหล่านั้นจึงมารุมค่านางอมิตตา นางอมิตตาเสียใจ จึงให้ชูชกหาทาสมาคอยรับใช้นางชูชกจึงออกเดินทางไปหาพระเวสสันดรทนต์ที่ระหว่างทางชูชกพบกับพราหมณ์บุตรที่ประจวบ ชูชกเกรงว่าพราหมณ์บุตรจะขัดขวางตน จึงอ้างว่าตนเป็นทูตมาจากเมืองสีพี เดินทางมาทูลเชิญพระเวสสันดรกลับไปครองเมืองตามเดิม พราหมณ์บุตรหลงเชื่อ จึงยอมให้ชูชกผ่านไป ชูชกไปถึงเป็นเวลาเย็นแล้ว จึงรอพักอยู่เมื่อรุ่งเช้านางมัทรีเสด็จเข้าป่า เพื่อหาผลไม้ชูชกจึงเข้าเฝ้าพระเวสสันดรทูลขอสองกุมาร พระเวสสันดรจึงพระราชทานสองกุมารให้ชูชกไป และตั้งค่าตัวชาลีเท่ากับทอง ๑๐๐๐ ลี้ม กัณหาเท่ากับทาสี ทาสา ช้าง ม้า โคสุกร ราช อย่างละร้อยและทองอีก ๑๐๐ ลี้ม ชูชกรับพาสองกุมารไปทันที และกระทำทารุณสองกุมาร

^{๒๓} พระสมุห์ชวลิต อภิชาโต, วัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๔} พระสมุห์ชวลิต อภิชาโต, วัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ.

^{๒๕} อ้างใน ชาญวิทย์ สุขพร.พิพิธภัณฑจัดกรรมฝาผนังไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

ต่างๆ นานา เมื่อนางมัทรีกลับมาจากป่าไม้พบสองกุมารก็เสียพระทัยจนสลบไป ครั้นทราบความจริงจากพระเวสสันดร พระนางก็อนุโมทนาในการบำเพ็ญทานครั้งนี้ด้วย

ท้าวสักกเทวราช ทราบว่า พระเวสสันดรยกสองกุมารให้ชูชกไปแล้ว จึงเสด็จลงมาแปลงร่างเป็นพราหมณ์แก่ ทูลขอพระนางมัทรีจากพระเวสสันดร พระเวสสันดรก็ยอมยกให้นางมัทรีมิได้ขัดขืน ท้าวสักกเทวราชจึงแสดงให้เห็นแล้วถวายนางคืน พร้อมทั้งประสาทพรให้ ๘ ประการ พระเวสสันดรขอพร ๘ ประการ ชูชกพาสองกุมารเดินทางมาจนถึงเขตนครนร นำสองกุมารไปยังพระลานหลวง พระเจ้าสุทนต์ทอดพระเนตรเห็นชูชกกับสองกุมารจึงสอบถาม ได้ทราบว่าสองกุมารเป็นราชนัดดา จึงได้นำเงินมาไถ่เป็นมูลค่าตามที่พระเวสสันดรทรงตั้งไว้ ตัวชูชกได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี ชูชกบริโภคอาหารจนเกินขนาด จึงถึงกาลกิริยาตายในที่บริโภคนั่นเอง พระเจ้าสุทนต์พร้อมด้วยสองกุมาร นำขบวนเกียรดิยศเสด็จไปรับพระเวสสันดรและพระนางมัทรียังเขาวงกตเสด็จกลับเข้าเมือง พระเวสสันดรเสด็จขึ้นครองราชสมบัติตามเดิมต่อไป ทรงแบ่งราชทรัพย์ออกเป็น ๘ ส่วน ส่วนหนึ่งใช้ทำนุบำรุงเมือง อีกส่วนหนึ่งสำหรับบำเพ็ญทาน บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา^{๒๖}

๒.๑.๔ ความสำคัญของวรรณกรรม

มหาเวสสันดรชาดก มีความสำคัญในทุกภาคของประเทศไทยที่มีพุทธศาสนิกชนอาศัยอยู่จะนิยมมีประเพณีการฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติตามแต่จะเรียกกันในพื้นที่นั้นๆ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาว ซึ่งใช้ภาษาอีสานเป็นภาษาประจำถิ่น เรียกประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติว่า “งานบุญผะเหวด” นอกจากนี้ประชาชนชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขตอีสานใต้ จำนวนมากกว่าล้านคนที่ใช้ภาษาเขมร เป็นภาษาถิ่น คือในเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ อีกทั้งยังกระจายอยู่ในเขตจังหวัดอื่นๆ อีกเช่น อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และนครราชสีมา^{๒๗} ก็มีประเพณีการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกเช่นเดียวกัน โดยเรียกว่าการเทศน์มหาชาติ ส่วนภาคกลาง ภาคเหนือเรียกว่า “ตั้งธรรมหลวง” หรือฟังเทศน์เวสสันดร ภาคใต้เรียกฟังธรรมมหาชาติหรือฟังเทศน์มหาชาติเหมือนกับภาคกลาง^{๒๘}

^{๒๖} สมชาติ มณีโชติ. จิตรกรรมไทย. (กรุงเทพมหานคร : โอเอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๒๕), หน้า ๗๑-๘๘.

^{๒๗} สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และโสภณา ศรีจำปา, การพัฒนาระบบการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทย, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

^{๒๘} ประทุม สุวรรณคังคะ. “การศึกษามหาเวสสันดรชาดกฉบับถิ่นใต้ จากต้นฉบับวัดมณีมาวาส สงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจารึกภาษาไทย (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖), หน้า ๕๔.

สาเหตุที่พุทธศาสนิกชนไทยนิยมพึ่งเทศน์มหาชาตินั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงวินิจฉัยว่า ที่เทศน์มหาชาติเป็นที่นิยมกันในพวกไทยนี้ เพราะมีสาเหตุสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑) มีความสำคัญในด้านความเชื่อกันว่าเป็นพุทธวัจนะ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสประทานแก่ภิกษุสงฆ์ พุทธบริษัท ณ นิโครธารามในกรุงกบิลพัสดุ์ ผู้ใดได้สดับย่อมเกิดสิริมงคล เป็นกุศลบุญราศี ผู้แสวงบุญจึงมุ่งหมายจะบำเพ็ญ

๒) มีความสำคัญด้านความเชื่อกันว่าพระศรีอริยเมตไตรย์ เทพบุตรซึ่งจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ผู้อุบัติอยู่ในโลกสวรรค์ได้มีเทวโองการสั่งพระมาลัยเถระ อันมีบุญญาภินิหารอย่างยิ่ง และได้ขึ้นไปถึงสวรรค์นั้นว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาจะประสบศาสนาพระศรีอริย์ ซึ่งบันดาลความสุขสงบ ปรารถนาสิ่งใดได้ดังประสงค์ ผู้คนจะมีรูปร่างงามเหมือนกัน พืชพันธุ์ ธัญญาหารจะอุดมสมบูรณ์ แล้วจงตั้งใจฟังเรื่องพระเวสสันดรชาดก อันประกอบด้วยพระคาถาหนึ่งพันในวันและคืนเดียว และให้บูชาด้วยประทีป เทียน ธง ฉัตร ดอกบัว ดอกอุบล จงกลณี ราชพฤกษ์ ดอกผักตบ ให้ครบสิ่งละพัน ผลานิสงส์ชักนำให้ผู้บำเพ็ญกุศลนี้ได้พบพระศรีอริย์ เหตุนี้จึงได้นิยมทำตาม

๓) มีความสำคัญในด้าน การเทศมหาชาตินี้ ผู้เทศน์ย่อมสำแดงกระแสสำเนียงเป็นทำนองอันไพเราะต่างๆ โดยเฉพาะ(การเทศน์แหล่ ส่วนวนภาคอีสานจะมีความไพเราะมาก)ในที่ชุมนุมกันก็ครึกครื้น ก่อให้เกิดความปิติยินดีโสมนัสรื่นเริงบันเทิงใจ ทั้งทานที่บริจาคไปก็ปรากฏทันตา ผู้ที่หวังความปรารถนาก็มุ่งหมายที่จะบำเพ็ญกุศลตามนัยนี้ ในแต่ละภาคจะมีการเทศน์เป็นทำนองแหล่สำเนียงไม่เหมือนกัน ^{๒๕}

๔) มีความสำคัญในด้านรักษาประเพณีวัฒนธรรม ที่ดั่งามของชาติเอาไว้ เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาขนบธรรมเนียมการเทศน์มหาชาติอันเป็นสมบัติของชาติที่ล้ำค่าที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์เอาไว้ให้ลูกหลานดูแลรักษาให้คงอยู่คู่เมืองไทย

๕) มีความสำคัญในการมุ่งสอนจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา สอนเกี่ยวกับเรื่องกามตัณหาให้รู้ ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแสหา ความกระสับกระส่าย ความกระวนกระวายที่เกิดจากตัณหาราคะ มี ๓ อย่าง ๑) กามตัณหา ๒) ภวตัณหา ๓) วิภวตัณหา

^{๒๕} กรมศิลปากร. เทศมหาชาติ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๔๕๖). ๑ -

จากความเชื่อ และความศรัทธาดังกล่าวนี้อเองทำให้ชาดกเรื่องเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติมีความสำคัญกว่าชาดกเรื่องอื่นๆ ซึ่งชาดกส่วนใหญ่มุ่งสั่งสอนด้านศีลธรรมเพียงอย่างเดียว ไม่มีประเพณีในการฟังเทศน์ที่จัดกันอย่างยิ่งใหญ่

มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกนี้ ผู้แต่งได้สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยผ่านตัวละครนี้มากกว่าตัวละครที่เป็นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ เช่น สะท้อนลักษณะภูมิประเทศทรัพยากรธรรมชาติ ดินฟ้า อากาศ บ้านเรือน อาหารการกิน เครื่องมือเครื่องใช้ จารีต ประเพณีและการปกครอง ความเชื่อถือ ศิลปวิทยาและภาษา ซึ่งเกิดจากวิผู้แต่งได้ประสบพบเห็นสิ่งเหล่านี้อยู่ในชีวิตประจำวันจึงได้ถ่ายทอดผ่านตัวละครตัวนี้ได้เป็นอย่างดี และยังได้แทรกคติธรรมอันเกิดจากการหลงมัวเมาในกามคุณ จนทำให้เกิดความเดือดร้อนดังเช่นตัวละครเอกของกัณฑ์นี้ด้วย

มหาชาติ หรือมหาเวสสันดรชาดก เป็นเรื่องราวที่ถือกันว่ายิ่งใหญ่สำคัญที่สุด ได้รับความนิยมนำมาหลายที่สุด มีแต่งไว้มากมายหลายสำนวน ไม่เพียงเฉพาะภาคกลางเท่านั้น ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ แต่ละภาคก็มีฉบับที่แต่งด้วยภาษาท้องถิ่นของตน ตลอดจนรูปแบบคำประพันธ์ที่นิยมในภาคนั้นๆ และมีสำนวนแตกต่างกันไป ดังนั้นวรรณกรรมชาดกเรื่องนี้จึงเป็นชาดกที่ชาวพุทธในประเทศไทยนิยมกันมาตั้งแต่โบราณจนเกิดเป็นประเพณีการเทศน์มหาชาติขึ้น จัดเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่งานหนึ่งสำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธ ที่มักจะมาร่วมงานบุญประเพณีฟังการเทศน์มหาชาตินี้ ประชาชนชาวอีสานและชาวเขมรถิ่นไทยที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็เช่นกัน แล้วก็นิยมพากันมาฟังเทศน์ มหาชาติ ต่างก็มีความเชื่อว่าถ้าได้ฟังเทศน์หรือเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ในกัณฑ์นั้นๆ แล้วก็จะได้รับความสุขต่างๆ พร้อมด้วยสมบัติและยศถาบรรดาศักดิ์ และมีข้าทาสบริวารคอยรับใช้ในชาติต่อไป กล่าวคือชาวอีสานที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ก็มีฉบับที่เป็นภาษาของตนเอง และชาวเขมรถิ่นไทยที่พูดภาษาเขมร เป็นภาษาประจำถิ่นก็มีฉบับของตนเอง และชาวเขมรถิ่นไทยก็มีฉบับที่เป็นภาษาเขมรเป็นของตนเอง

๒.๒ ประวัติของชูชก

ประวัติชาตกานิดของชูชกในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำเอาสำนวนมาจากใบลานอักษรขอม ของวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอบุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ มาศึกษาเฉพาะเนื้อหาประวัติของชูชกสถานที่เกิด บิดามารดาผู้ให้กำเนิด ด้านการศึกษา อาชีพ การดำรงชีวิต การมีครอบครัว และการจบสิ้นชีวิตของชูชกดังนี้

๒.๒.๑ สถานที่เกิด

สถานที่เกิดของชูชก หมายถึง แหล่งที่ตั้งที่เกิดของชูชก^{๓๐} อันเป็นที่อยู่ของบิดามารดา มาก่อนเป็นหมู่บ้านในชนบทของชมพูทวีป ซึ่งชูชกเกิดในตระกูลพราหมณ์ที่มีครอบครัวลำบากในการทำมาหากิน และตัวของชูชกเองร่างกายก็ไม่สมบูรณ์ คือ มีร่างกายที่พิการเหมาะที่จะประกอบอาชีพขอทานนั่นเอง ผู้วิจัยจะศึกษาดังต่อไปนี้ไป

๑) **สถานที่เกิดของชูชก** ชูชกเกิดที่หมู่บ้านทุนนวิภูษะ เขตต่อเนื่องกับเมืองกลิงคราษฎร์บุรี เกิดในตระกูลพราหมณ์ ัญญหุตตฤงค์ คลอดในครัวไฟหุงข้าว ปีขาล วันเสาร์เวลาเช้า ก่อนพ.ศ. ๑ ไปหลายพันปี เป็นวันมหาสงกรานต์ ลูกคนที่ ๕ ตรงกับวันทักษิน^{๓๑} ถูกข่มขันธ์^{๓๒} ทั้งสุริย์และจันทร์ลักษณะไม่สู้จะดี เพราะเกิดในราศีกาลกิณี คือ ราศีลัคนา^{๓๓} ร่างกายอัปลักษณ์อำภัพสันดี

๒) **บิดา มารดา** บิดานามว่าโตลกพราหมณ์ มารดานามว่านางจันตีพราหมณ์^{๓๔} เมื่อบิดา มารดาตายหมดแล้วจึงค่อยได้ดี อาศัยอยู่กับลุงป้า ที่หมู่บ้านทุนนวิภูษะ

๓) **การศึกษา** ไม่ปรากฏว่าได้ไปศึกษาจากสำนักใด แต่เป็นคนที่ถูกฉ้อฉลยฉ้อฉลเอาตัวรอด มีไหวพริบปฏิภาณดี

๔) **ในวัยเด็ก** เมื่อบิดา มารดาตายหมดอาศัยอยู่กับลุงป้า โตขึ้นวัยหนุ่มรูปร่างลักษณะเรียกว่า เป็นบุรุษโทษ ๑๘ ประการ อีกทั้งยังมีความพิกลพิการ น่ารังเกียจน่ากลัว น่าขยะแขยง น่าสมเพช และรูปร่างส่วนนี้อันเป็นที่เกิดความตลกขบขันของผู้พบเห็น จึงเหมาะแก่การขี้อาชีพขอทาน ขอทุกอย่างที่ต้องการขอ เดินเที่ยวขอทานตามหมู่บ้านทั่วไป เลี้ยงชีพเป็นเวลานาน จึงย้อนกลับไปทวงถามเงินทองที่ฝากไว้กับพราหมณ์สหายเก่า แต่ไม่มีให้เพราะว่าได้นำไปใช้จ่ายหมดแล้ว จึงยกลูกสาวให้

^{๓๐}ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๗๑.

^{๓๑}ทักษิน = วันซัวร้าย

^{๓๒}ข่มขันธ์ = ถูกข่มขืน

^{๓๓}ลัคนา = ราศีที่ปรากฏขึ้นที่ขอบฟ้าทางทิศตะวันออกในเวลาเช้าของชะตาเกิด

^{๓๔}พระเทพวิริยาภรณ์, หนังสือมุขิตาสักการะแด่พระเดชพระคุณฯ เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์โดยหมวดภาษาไทย โรงเรียนสตรีวัดระฆัง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

๕) **ด้านครอบครัว** แต่งงานกับลูกสาวพราหมณ์สหายเก๋านามว่า อมิตตา ที่
ได้ภรรยาเพราะ เป็นค่าชดใช้หนี้เก่าที่ค้างอยู่ จึงยกลูกสาวให้เป็นภรรยาเผ่าชุก และเป็นภรรยา
สาวที่ชุกรักมาก ^{๓๕}

๖) **การดับสิ้นชีวิตของชุก** การดับชีวิตของชุกนั้น เป็นการดับชีวิตด้วยการ
รับประทานอาหารเกินความต้องการของร่างกาย ธาตุไฟไม่ทำการเผาผลาญอาหารให้ย่อยสลายได้
ท้องจึงแตกสลายตายลงในทันที ก่อนที่ชุกจะเสียชีวิตลงนั้น เป็นเพราะชุกจะไปเมืองกลิง
คราญบุรี แต่ถูกเทวดาคลใจให้พำนักหา ซาลีไปทางเมืองสีพี ที่เป็นเมืองของพระเจ้าสญชัย
ปกครองอยู่ และพระองค์พบหลานรักทั้งสอง จึงได้ไถ่ถอนหลานทั้งสอง คือ กัณหา ซาลี จากชุก
ในพระไตรปิฎกพรรณนาความว่า

“ลำดับนั้นให้พนักงาน รีบไปนำทาสี ทาส โค ช้าง และ
โคอุสกราชอย่างละ ๑๐๐ กับทองคำ ๑,๐๐๐ แถ่ง มาให้แก่
พราหมณ์ เป็นค่าไถ่” ^{๓๖}

แล้วพระองค์ยังมอบทรัพย์สินเงินทอง ข้าทาสบริวาร บ้านช่องห้องห่อให้อยู่อย่างสบาย
พร้อมอาหารเครื่องดื่มในระหว่างนั้นพราหมณ์ชุก ด้วยความโลภที่ข้าพลาได้บริโภคอาหารเกิน
ขนาดจนไฟธาตุไม่อาจเผาให้ย่อยได้ ก็ได้ถึงแก่ความตาย ที่กรุงสีพีของพระเจ้าสญชัยนั่นเอง
พระองค์ได้บำเพ็ญประกาศรื่องทางศาสนาญาติ ให้มารับเงินทองของพราหมณ์ชุก ก็ไม่มีญาติผู้ใด
มารับ จึงรับสั่งให้บริวารเหล่านั้นนำศพไปฝังไว้ ^{๓๗}

๒.๓ อิทธิพลของวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก คัมภีร์ใบลานอักษรขอม

อิทธิพลของวรรณกรรม มหาเวสสันดรชาดก คัมภีร์ใบลานอักษรขอมนั้น มีอิทธิพลมาก
ต่อความเชื่อของเหล่าพุทธศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธเถรวาท เพราะเป็นเรื่องราวที่เล่าถึงบาป
บุญ คุณ โทษ ผู้วิจัยจัดลำดับอิทธิพลความเชื่อ คือ อิทธิพลความเชื่อตามคติพุทธศาสนา, อิทธิพล
ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์, อิทธิพลความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์, และอิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับ
โหราศาสตร์ ดังนี้

^{๓๕} มหาเวสสันดรชาดก, คัมภีร์ใบลานอักษรขอม, ฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอยะรัง
จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๕๖๒.

^{๓๖} พ. ขา. ๒๘ / ๒๓๒๖ / ๕๔๔.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๖.

๒.๓.๑ อิทธิพลความเชื่อตามคติพระพุทธศาสนา

สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนา คนไทยมีความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากศาสนาอยู่หลากหลาย นับเป็นวัฒนธรรมที่ทุกสังคมต้องมี เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ กล่าวคือ สร้างความมั่นคงทางจิตใจให้เกิดขึ้น อิทธิพลความเชื่อตามคติพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหากาติกัณฑ์ชูชกในคัมภีร์ใบลาน มีดังนี้

๑) ความเชื่อเรื่องบุญ กรรม คนไทยมีความเชื่อเรื่องบุญกรรม เชื่อในการสร้างสมบุญและการทำบาป ว่าพลังอำนาจกำหนดให้ชีวิตของคนให้เป็นไปในลักษณะต่าง ๆ พุทธศาสนิกชนจึงทำบุญใส่บาตรเป็นประจำ เพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในชาตินี้และชาติหน้า โดยมีคำสอนที่ยึดปฏิบัติกันเสมอมาว่า “ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส” ในกัณฑ์ชูชกนั้น คนที่มีส่วนสัมพันธ์กับอิทธิพลความเชื่อเรื่องบุญกรรมดังกล่าว เช่น

พระครูพรหมมณีสองสามีภรรยากล่าวถึงกรรม ว่าเป็นตัวกำหนดให้ครอบครัวอดอยาก อาภัพขัดสน ดังความในตอนชูชกมาทวงทองจากสองสามีภรรยา ว่า

... คุณตาเจ้านี้กระไรไปช่างช้านาน ข้าพเจ้าบ่นหาท่านไม่วายวัน คราวนี้ได้ทรัพย์ครามครันหรือน้อยไป หม่อมตาเจ้าเอ๋ย เป็นกรรมอะไรของหลานนี้ ทำกินทั้งปีก็ไม่พอปาก จนดิฉันนี้หิวยืมเอาทองของฝากไปจำหน่ายขายกินเสียก่อน ต่อทำได้จึงจะผ่อนให้ต่อภายหลัง..^{๓๘}

คนไทยมีความเชื่อผลแห่งกรรมในปัจจุบันและในอดีต เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อชีวิตมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ นางอมิตตาผู้ที่กล่าวถึงผลแห่งกรรมมากที่สุด ในตอนที่นางพรหมณีพากันรุมค้านางอมิตตาที่ทำน้ำ ว่าเหตุที่นางต้องตกมาเป็นภรรยาสาวของชูชกนั้น เพราะกรรมต่าง ๆ ที่นางได้กระทำไว้ ดังนี้

... เพราะนางอมิตตาเป็นหญิงคือ ชอบคบชู้ เกียจคร้าน ไม่ฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และญาติพี่น้อง มีพฤติกรรมเป็นหญิงที่แสนร้าย อันเป็นที่รังเกียจของวงศ์ตระกูล พ่อแม่จึงยกนางให้มาเป็นเมียชูชกผู้เมาชรา..^{๓๙}

๒) ความเชื่อเรื่องบุญเพสันนิวาส ความเชื่อเรื่องนี้ไม่ใช่ความเชื่อทางพุทธศาสนาโดยตรง แต่เป็นความเชื่อที่เนื่องมาจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา ซึ่งคนไทยเชื่อว่า ถ้า

^{๓๘} วิไล ธรรมวาจา, “มหากาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน” , ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๕.

^{๓๙} วิไล ธรรมวาจา, “มหากาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี, หน้า ๓๓.

ชายหญิงคู่ใดเคยเป็นคู่ครองกันมาแต่อดีตชาติแล้ว มักจะได้เกิดมาเป็นคู่ครองร่วมชีวิตกันอีกในชาติปัจจุบัน ดังสำนวนว่า “คู่กันแล้วไม่แค้นกัน” ความเชื่อลักษณะนี้เห็นชัดเจนจากตอนที่ตระกูลพรหมณ์ต้องยกนางอมิตตาให้ชู้ชกแทนค่าทอง ได้กล่าวอวดอ้างว่า นางอมิตตาเป็นสาวสวยมีหนุ่มร่ำรวยมาสู่ขอนางมากมาย แต่คลาดแคล้วกันไป เพราะวาสนานางอมิตตาเป็นคู่ครองของชู้ชก..^{๔๐}

๒.๓.๒ อิทธิพลความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณมากมีการแบ่งผีออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น ทั้งผีป่า ผีโป่ง ผีปู่เจ้า ภูตพรายผีเจ้าที่ เป็นต้น ในมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชู้ชกคัมภีร์ใบลานอักษรขอม กล่าวถึงผีเหล่านี้ไว้เช่นกัน เช่น ตอนชู้ชกวิ่งหนีชาวเมืองที่รู้มเข้าทำร้ายจนต้องหนีกระเจิงเข้าป่า ระหว่างเดินทางเข้าในป่าได้ยินเสียงต่าง ๆ ทำให้เกิดความกลัว ดังความว่า

... แม่มายลองใน เรไรจักจั่น ยิงฟังยี่หวาด จี๊กลาดยี่ปล้น ครามครัน

สยง ขนลุกขนพอง เฒ่าจ้องใจหาย ปู่เจ้าเขาโหด ลิงโลดลาลาย ผี (ห่า) ตาย
โหง ผีโป่งผีป่า มารยาภูตพราย ระริวตัวสั้น ออกพริ้นขวัญหาย เฒ่าเดินขึ้นไป
ไม่ได้เหลียวหลัง ^{๔๑}

อิทธิพลความเชื่อของสังคมไทย เป็นความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติของผีนางนางเจ้า ทำให้เกิดความกลัวว่า หากกระทำการลบหลู่สิ่งเหล่านี้จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนได้ แต่ถ้าให้ความเคารพอนุบน้อมท่านจะคอยคุ้มครองและช่วยให้พบแต่โชคลาภ มีความสุขสงบร่มเย็น จึงมีการทำพิธีบูชาโดยการบวงสรวง หรือ ทำพิธีเช่นไหว้ เช่น ตอนเจตบุตรได้เสียงชู้ชกร้องเรียกหาพระเวสสันดร จึงเกิดความโกรธโกรธา เพราะมั่นใจว่าชู้ชกติดตามมหาเวสสันดรเพื่อขอสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงคิดจะฆ่าชู้ชกให้ตายแล้วนำมาบวงสรวงต่อผีป่า ^{๔๒}

^{๔๐}มณี พยอมยงค์, “วรรณกรรมแหล่งจากอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๑๕), หน้า ๑๐๗.

^{๔๑}วิไล ธรรมวาจา, “มหาชาดกัณฑ์ชู้ชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน”, ๒๕๔๕, หน้า ๓๓.

^{๔๒}เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๕.

๒.๓.๓ อิทธิพลความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีอิทธิพลมากที่สุดของศาสตร์หนึ่งในสังคมไทย ตามที่ปรากฏอยู่ โดยเฉพาะในวรรณคดีไทย เช่น ขุนช้าง ขุนแผน เป็นต้น ปัจจุบันศาสตร์แขนงนี้ยังคงมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่นับถือกันอย่างจริงจัง และเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง

ลักษณะไสยศาสตร์ในประเทศไทยนั้นมีลักษณะผสมปนเปจากหลายแห่ง มีทั้งที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ และได้รับอิทธิพลจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง^{๓๓} ซึ่งประเทศไทยเราน่าจะได้รับคามเชื่อนี้ มาจากศาสนาพราหมณ์มากที่สุด เนื่องจากมีคัมภีร์อาถรรพเวท ซึ่งเป็นตำราทางไสยศาสตร์ ที่กล่าวถึงการรักษาโรค การกำจัดศัตรูร้าย และการทำเสน่ห์ยาแฝด เป็นต้น

ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์นี้ ชาวบ้านนิยมเชื่อถือกันมาก ทั้งเรื่องเวทมนต์คาถา เครื่องรางของขลัง การสักยันต์ การลงนะหน้าทอง เป็นต้น นับว่าเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่แยกมาจากศาสตร์ ๑๘ ประการ ที่สมัยโบราณผู้ที่จะเป็นยอดคนต้องเรียนรู้ให้ชำนาญ ในคัมภีร์ไบเบิล อักษรขอมได้จารไว้ตอนที่ชูชกยกเหตุผลว่า ตนเองไร้วิชาความรู้เพราะไม่ได้รำเรียนไม่มีคาถาติดตัว จึงยากที่จะเดินทางฝ่าอันตรายไปขอสงุมาร กัณหา ซาลี ได้ดังนี้

... คุณก่อนเจ้าอมิตดา ชื่ออันวาติลปัสสตร์ ทั้งพรหมชาติที่กัณมิได้เรียน ทั้งรามเกียรติ์ที่กัณมิได้จัดเขียน ทั้งปัญญากัณเวณอับเฉามัวมิด ทั้งหิดกัเอา ทั้งอาคมปัดเปา หากัณมิได้แห่งที่ อันจะกระทำให้เกิดเงินเฟื้องเงินไพ กัหาบมิได้ เลยนะนางน้อง^{๓๔}

๒.๓.๔ อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์

ได้แก่การทำนายทายทัก ฤกษ์ยาม วันดี วันร้าย และลักษณะอื่น ๆ ซึ่งเราเรียกผู้รู้เหล่านี้ว่า “หมอดู” นั่นเอง โหราศาสตร์นั้นนับว่าเป็นวิชาพื้นฐานที่สามารถนำมาใช้ในการทำนายทายทักได้ ทั้งยังทำให้เป็นนัยหน้าถือตาแก่คนอื่นอีกด้วยชูชกเองก็ได้ฮวดว่าตนนั้นเป็นผู้มีความรอบรู้เชี่ยวชาญในการทำนาย สามารถทำนายได้แม่นยำ แต่เป็นลักษณะการแต่งที่มุ่งไปที่ความ

^{๓๓} เรไร สืบสุข, “ไสยศาสตร์ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๑), หน้า ๖๒-๖๕.

^{๓๔} คัมภีร์ไบเบิล อักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอยุชสังข์ จังหวัดศรีสะเกษ

ขบขันมากกว่าให้ข้อเท็จจริง เพราะวิชาโหราศาสตร์ง่าย ๆ เช่น การให้ฤกษ์ การนับผีหลวง ชูชกเองก็ไม่มีติดตัว ดังความว่า

... ตัวพินี้จะรู้อันใดเป็นศิลป์เป็นศาสตร์ คือจะวาดจะเขียน จะสวดเรียนก็ไม่ได้การ จะให้ฤกษ์การก็ไม่เป็นเล่ห์ จะทำเสน่ห์ก็ไม่ประสิทธิ์ จะผูกชะตาราศีก็คลาดเคลื่อน จะดูข้างพรหมชาติก็ทรลัษณ์ จะดูนรลัษณ์ก็แะเวียน ดูข้างรามเกียรติ์ก็เวียนไป ทั้งพระเคราะห์ในก็อัปสรรพ จะให้บังเกิดทุนทรัพย์ที่จะเห็นจริง จะได้ได้ข้าหญิงชายทั้งปวง แะจะนับก็ห้วงผิด พินที่จะคิดอ่าน ถ้าแม่จะขอทานพี่ค่อยสันทัดพอจะทำได้ ^{๔๕}

การดูฤกษ์ยาม เป็นประเพณีที่มีแต่โบราณ คนไทยเชื่อว่า เวลาที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้ชีวิตรุ่งโรจน์ พบแต่ความสุข เกิดสิริมงคล และก้าวหน้าในอาชีพการงาน ซึ่งยังเป็นความเชื่อที่ยังสืบเนื่องกันมาถึงปัจจุบัน ฉะนั้น เวลาที่จะออกเดินทางหรือกระทำงานมงคล จึงนิยมดูฤกษ์ยามว่า “ฤกษ์งาม ยามดี” ถูกต้องตามตำรับโบราณว่าไว้หรือไม่ หากปรากฏว่าฤกษ์ไม่งามยามไม่ดี ก็มักจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมกระทำกัน

๒.๓.๕ อิทธิพลในการนำไปใช้ในชุมชนและสังคม

อิทธิพลของวรรณกรรมในที่นี้ หมายถึง อิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อทางด้านสังคมและการดำเนินชีวิตที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมคำกวีโบราณอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแซว ต.ห้วยใต้ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ พบกวีได้พรรณาลักษณะของสังคมชาวบ้านไว้หลายรูปแบบ กลุ่มชนเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันของชนชาติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไทย จีน ลาว มอญ เขมร เป็นต้น อยู่กันอย่างสงบ สุขมาช้านาน โดยมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้สอดคล้องกันและกัน ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในถิ่นที่ชุมชนนั้น ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะการทำมาหากินเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตมากกว่าการหวังค้ากำไร ส่วนลักษณะการแต่งกายที่อยู่อาศัย หรือเรื่องอาหารการกิน ล้วนแต่เป็นลักษณะที่เรียบง่าย เหมาะกับสภาพของสังคมท้องถิ่น ดังผู้วิจัยที่ได้ศึกษา คือ แหล่งชุมชน, วิถีชีวิตความเป็นอยู่, ขนบธรรมเนียมประเพณี, ดังนี้

๒.๓.๕.๑ แหล่งชุมชน ในภาคอีสานตอนใต้ นั้น มีผู้คนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ทำมาหากินอยู่ร่วมกันมาแต่ครั้งอดีต โดยเฉพาะเมืองขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นเมืองโบราณเก่าที่มีอาณาเขตปกครองแผ่ขยายไปหลายอำเภอ เช่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น มีการ

^{๔๕} วิไล ธรรมวาจา, “มหาชาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน”, ๒๕๔๕, , หน้า ๓๔.

ติดต่อกับชายกับชนหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ลาว เขมร ลัวะจีน อาศัยอยู่ร่วมกันมีความสามัคคีเชื่อมโยงมาตั้งแต่โบราณกาล トラบเท่าทุกวัน โดยการตั้งรกรากอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้านตามพื้นที่ราบสูง ปลูกบ้านเรือนแบบยกเสาสูง อยู่เป็นครอบครัว วัดเป็นสถานที่ที่ประชาชนเหล่าพุทธศาสนิกชนใช้เป็นที่ยี่เรียนรู้ด้วยการฟังเทศน์มหาชาติ ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒.๓.๕.๒ วิธีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพหลัก ๆ ของชาวบ้านที่กล่าวถึงในมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก ฉบับวัดบ้านแซว ต.ห้วยใต้ อ.อุ้มชะนั้ จ.ศรีสะเกษ ได้แก่การทำเกษตรกรรม งานหัตถกรรม การค้าขาย เป็นต้น ดังต่อไปนี้

๑) การทำเกษตรกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร ชาวบ้านนิยมทำไร่ไถนา การประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเป็นการทำไร่ทำนา ดังเช่นพราหมณ์สองสามีภรรยา ผู้เป็นพ่อแม่ของนางอมิตตา โดยอ้างจะขอผ่อนผันที่จะคืนทองร้อยกษาปณ์ของชูชกว่า ขอผ่อนผันไปจนกว่าจะได้ข้าวในนา งานในส่วนก่อน จึงจะนำเงินมาใช้ชก ซึ่งการปลูกข้าวและทำส่วน เป็นอาชีพเกษตรกรรม ดังความว่า

...อดดูข้าทั้งสองกว่าจะถึงปีหน้า ดูข้าทั้งสองได้เข้า^{๔๖} ในนา ได้งานในส่วน ดูข้าทั้งสองจักประมวญเป็นทองให้ท่านผู้เฒ่า อย่างร้อนใจ...^{๔๗}

๒) งานหัตถกรรม นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรม และค้าขายแล้ว งานหัตถกรรม เป็นอาชีพเสริมอาชีพหนึ่งของผู้หญิง มักใช้เวลาว่างจากการทำไร่ทำนา ที่เป็นอาชีพโดยทั่วไปของสตรีไทย นอกจากการหุงข้าว ตักน้ำ หาฟืน เป็นต้น ผู้หญิงยังต้องเรียนรู้จักการทอผ้า หรือการเย็บปักถักร้อยอีกด้วย มีกล่าวไว้ในเนื้อเรื่องกัณฑ์ชูชกอยู่หลายตอน เช่น ในตอนพราหมณ์ค้านางพราหมณี ผู้เป็นภรรยาของตนเองว่าไม่ยอมทำงาน ทั้งข้าวน้ำก็ไม่หุงหา ผ้าก็ไม่ทอ เป็นต้น ดังความว่า

...ดูกรหญิงชั่ว มีงดีแต่จะแต่งตัวให้ชายชม หวีผมอยู่ละแฉะ ๆ จับแต่ผ้าสไบขึ้นห้อยบ่า เทียวเร่หากันอยู่ทุกระือน ชวนเพื่อนไปเทียวเล่น ครั้นเวลาเย็นจึงกลับมากิน ทาแต่ขมิ้นอยู่เหลือง ๆ ทำตาชำเลื่องหาชาย ไม่อายเรียม เทียมหยิกหยอก แต่เทียวเข้าทุกตรอกออกทุกบ้าน การงานไม่ทำ ข้าว น้ำก็ไม่

^{๔๖} เข้า = ข้าว

^{๔๗} คัมภีร์ใบลานอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแซว ต.ห้วยใต้ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ ใบลานหน้า ๕.

ไม่หาหุง ผ้าก็ไม่ทอ หัวเราะกันอยู่เกร่อ ทำเผอเรอกระเซอปลา กินข้าวแต่
จะนอนสอนมิจำ อาบแต่น้ำวันละสามเวลา...^{๔๘}

เมื่อนางพราหมณ์ได้ฟังความสามิคำทอ ก็เกิดความแค้น และโทษว่าสาเหตุมาจากนาง
อมิตตา จึงชวนกันไปดักกรอธรมค่า นางอมิตตา เพื่อจะได้ค่าให้หายแค้นใจ

๓) การค้าขาย เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่กล่าวถึงในกัณฑ์ชูชก ฉบับวัดบ้าน
แขว ดังตอนพราหมณ์คำกรรยาของตนว่าไม่รู้จักช่วยทำมาหากิน ดังความว่า

...อีกคนเผอเรอ อีกระเซอกันรื้อ ดีแต่จะแต่งตัว เทียวกริดกราย จะให้ซื้อ
ให้ขายก็ขายหน้า ถ้าจะค้าก็ค้าแต่ลูกแมงคูด ไอ้ต้นทุนก็หาย ไอ้ปลายทุนก็
หลุด อีเล่นกรูด^{๔๙} ทั้งตาปี ช่างช้วนี่ทุกอย่าง เทียวอดเขาที่ตลาด อิกินเดบ
ทั้งตาปี กล้วยหอมทั้งหวิ มั่นก็ไพล่เข้าไปจนสิ้น^{๕๐}

ตลาดเป็นแหล่งชุมชนที่สำคัญ อาชีพค้าขายจึงเป็นอาชีพของเหล่านางพราหมณ์แห่ง
หมู่บ้านทุนวิฐ ซึ่งก็ได้พรรณนาไว้ว่าพวกนางพราหมณ์จะค้าขายสิ่งใดก็มักขาดทุนไปสิ้น เพราะ
นางไม่เอาใจใส่ต่ออาชีพของตนเอง ในคัมภีร์มหาเวสสันดรอักษรขอม กัณฑ์ชูชก กล่าวถึงการซื้อ
ขายผลไม้นี้ไว้มาก่อนข้างมาก เช่น การขายมังคุด กล้วยหอม ลูกกระท้อน เป็นต้น

๔) การรับราชการ การรับราชการเป็นอาชีพหนึ่งที่มิหนำมีตา ชาวไทย
สมัยก่อนอยากเข้ารับราชการกันมาก เพราะเป็นอาชีพที่เป็นเกียรติ มีหน้ามีตา มีผู้คนนับถือยกยอก
และยำเกรง ชาวไทยสมัยก่อนจึงมีความประสงค์จะเข้ารับราชการ ในมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์
ชูชก ฉบับภาษาเขมรได้กล่าวถึง บทบาทของการรับอาชีพข้าราชการซึ่งทำให้ประชาชนทั่วไป ยก
ย่อง และยำเกรง ดังเช่น ตอนที่ชูชกไปหาพราหมณ์สหายเพื่อทวงเงินที่ฝากไว้คืน แต่พราหมณ์สอง
สามีภรรยาไม่มีเงินจะคืนให้ ชูชกจึงได้ข่มขู่ด้วยการบอกว่าตนเองนั้นรู้จักขุนนางและข้าราชการใน
กรมทุกกรม จะให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นมาจับสองสามีภรณานั้นไปจองจำ ให้ติดคุกติดตะราง เพื่อ
ลงโทษ แสดงให้เห็นว่าข้าราชการหรือว่าบุคคลชั้นปกครองนั้นมีอำนาจสิทธิพิเศษกว่าคนธรรมดา
สามัญหากใครทำร้ายต้องได้รับโทษ และอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึง ชูชกใช้ความฉลาดในการเอาตัว

^{๔๘} คัมภีร์ไบลานอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ต.ห้วยใต้ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ ไบลานหน้า ๕.

^{๔๙} กรูด (ปาก) = ตรุษ

^{๕๐} วิไล ธรรมวาจา, “มหาชาดกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน”,
๒๕๔๕, , หน้า ๓๔.

รอดจากพรานเจตบุตรจะเข้ามา โดยอวดอ้างว่า ตนเป็นปุโรหิตรับราชการในวัง ทำให้พรานเจตบุตร
หลงเชื่อทันที ^{๕๑}

๕) **ขอทาน** การขอทานอาจถือว่าเป็นอาชีพ แต่ในมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์
ชูชก ชูชกได้ทำมาหาเลี้ยงตนเองด้วยการขอทาน ซึ่งเป็นอาชีพของคนยากจน และได้รับการดูแล
แคลนจากเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี การขอทานนี้มีในสังคมไทยมานานเพียงแต่ไม่ปรากฏหลักฐาน
การขอทานนั้นถือว่าเป็นข้ออัปยศอดสูนักในกรุงสยาม ไม่ช้าแต่เฉพาะตัวคนที่ขอทานแต่ทั้งชาย
หน้าถึงวงศ์ตระกูลทั้งปวงของญาติมิตรที่ตกเป็นขอทานนั้นด้วย

..เอโก พราหมโณ ยังมีพราหมณ์คนหนึ่ง ชื่อ ชูชกพฤตอาจารย์รูปอันธการ
ผอมกึ่งโก๋ จมูกโค้ง หน้าอกมีแต่กระดูกผมแข็งหยิก ท้องใหญ่ป่องออกมา
ใบหูย้อยหนา เหมือนโรคจีเรื้อนเพลิง ขาโค้งเหมือนขานกแก้ว ตาเข เนื้อ
หนังโป้ ตะปุ่มตะป่ำเหมือนเขาเผือกไว้ ผิวขรุขระ หย่อนยานเท่าผลมะสังผล
สมอพินก็ขาว หัวก็ยาวเรียวเล็ก ข้างหนึ่งเหมือนผลมะตูม ตะแกอยู่หมู่บ้าน
ทุนวิญญูคราม ใกล้หมู่บ้านกลิ้งคราสตร์ตัวแกต้องเดินขอทานเขาเกิน ถ้าหาก
ไม่ได้ที่หมู่บ้าน ตะแกไปที่ ตะแกไปที่วัดของพวกเรา ไม่ได้ทางเหนือ ตะแก
ก็ไปทางใต้ชูชกเองก็ได้รับการดูแลแคลนจากเพื่อนบ้าน

นางอมิตตาผู้เป็นภรรยาที่พลอยอดสูและถูกเหล่านางพราหมณ์เยาะเย้ยถากถาง จนได้รับ
ความอับอาย ดังความว่า

... อมิตตาจึงว่านี่แะนะออพราหมณ์ ที่นี้มันงามอยู่แลนั้นแะ มันช่วย
กันแห่เอาทั้งบ้าน ไหนมันจะจุด ไหนมันจะคร่ำ ไหนมันจะคำประจาน
มันว่าออเฒ่าหัวล้าน ขอทานทั้งตาปี ภูแค้นแต่มันคำจู้ให้เจ็บจิต อีลาง
คนมันก็คิดคำที่น่าอดสู ^{๕๒}

๖) **อาชีพพราน** ในมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ปรากฏว่าชาวเขมรถิ่น
ไทยทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยอาชีพอื่นๆอีกนอกเสียจากการทำไร่ทำนา คำขาย รับราชการ หัตถกรรม
นั่นคือ อาชีพพราน หางของป่า ล่าสัตว์ แต่อาชีพพรานนี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อทำมาค้าขายเพียงเพื่อทำเป็น

^{๕๑} วิไล ธรรมวาจา, “มหาชาดกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน”,
๒๕๔๕, , หน้า ๓๔.

^{๕๒} สุวนิชย์ ชวนสนิท, “วิเคราะห์รายชื่อนามมหาเวสสันดรชาดกทางวัฒนธรรมไทย”, วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘),
หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

อาหารเลี้ยงชีวิตประจำวันเท่านั้น ฉบับภาษาเขมรนั้นอาชีพนายพราน ก็คือพรานเจตบุตรนั่นเอง ดังความต่อไปนี้

...ในกาลนั้น ยังมีพรานป่าคนหนึ่ง ชื่อเจตบุตร ตะแสรู้จักศิลปะการใช้ธนู การยิงได้อย่างชำนาญแม่นยำ อาศัยป่าทำเป็นบ้าน สะร้วไม่ให้ใครเดินเข้าไปมาได้โดยทางที่จะไปยังภูเขาคีรีวงกต ตะแสดเดินไปทั่วทุกแห่ง สกัหาหมาประมาณ ๑ คันนา จากทางเข้าไปยังภายในป่าใหญ่ จนกระทั่งได้ขึ้นปราหมณ์ร้องให้โฮผสมกับเสียงของหมาเห่า.^{๕๓}

๒.๓.๕.๓ ลักษณะที่อยู่อาศัย การสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่กวีกล่าวไว้ในกัมมัทซุชกนั้น มีลักษณะการปลูกสร้างแบบง่าย ๆ คล้ายบ้านคนไทยทั่วไปในแถบภาคกลาง นิยมปลูกสร้างด้วยไม้เพราะหาง่ายกว่าวัสดุอื่น ๆ ยกพื้นได้สูง ซึ่งลักษณะบ้านของชุกนั้น กวีได้พรรณนาไว้สั้น ๆ พอเห็นภาพลักษณ์ โดยมีส่วนประกอบดังนี้

ลักษณะที่ ๑

... ชุกปราหมณ์ก็ต้มน้ำหาฟืน ยืนดูเรือนที่รวนเรแลทรุดชำรุดร้าว ทั้งคร้วไฟ แลไต้ถุน ตะแสรักจับจุนตอม่อหลุด ทั้งบันไดสลักหลุดล้มประคอง เฒ่าก็ซ่อมแซมแปลงเสร็จสรรพ...

ลักษณะที่ ๒

... ไอ้เฒ่าชราที่ซ่อมแปลงเคหา ชักหลังคามุงจาก ได้แซมฟากด้วยจากอ่อน ผลัดกลอนด้วยไม้ไผ่ ทำคร้วไฟใส่เสียบหนุ เฒ่าจึงออกไปยืนดู ใครจะปลูกขึ้นสู้ก็เต็มที...

ลักษณะที่ ๓

... เฒ่าจึงไรรังพิจารณาอุย้าเรือน ที่ไหนคร่ำคราปรักหักพัง ตัวอุย้ามีอยู่มียัง หวังจะซ่อมแปลงไว้ให้มัน เฒ่าคิดดังนั้นแล้วมีข้า เฒ่าชราจึงจับเอาพร้าด้ามลุ่นผลุนเข้าสู่ป่า ตัดเอาไม้ซาก ลากลำเอาทั้งเรียวหนาม เนื้อความว่าจะล่อมร้ว เห็นที่นั่นซวกแล้วจะหัก สองมือเข้าชักเอาเป็นฟืน เอาไม้อื่นขึ้นเข้าให้แน่น เล่นตอม่อค้ำข้างไต้ถุน จุนนอกชาน เอากระดานมาเรียบเสียบคูมิหัก กลัวเมียสาวจะตกลง ที่ไหนเป็นล่องเป็นคู ดูกระสันกคเข้าให้ชิด สำเร็จเสร็จสรรพแล้วมีข้า...

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๔.

จะเห็นได้ว่าชุกพยายามหาทางซ่อมแซมเรือนที่ชำรุดให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง เพื่อให้ นางอมิตตาอยู่อย่างปลอดภัย ส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ ของเรือนชุกที่กล่าวถึงนั้น ประกอบไปด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ

กระดาน กลอน กรัวไฟ จาก ตอม่อ ใต้ถุน นอกชาน บันได ประตู ฝาเฟือง ฟาก ล่อง ล่องเขี้ยว ลืม สลัก เสียบหนู หลังกา

ภาพบ้านของชุก จึงมีลักษณะเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ สร้างด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงจาก ยก พื้นระดับเดียวกันไปทั้งหลัง ใต้ถุนสูง มีบันไดพาตขึ้น ลักษณะบันไดมีแค่สามขั้น เวลาจะนอนจึง เ็นบันไดขึ้นบนตัวเรือน เพื่อความปลอดภัย ซึ่งลักษณะบ้านแบบนี้มีหลักฐานในสมัยรัชกาลที่ ๔ กล่าวว่า “ที่อยู่อาศัยของคนจนนั้นสร้างกันแบบง่าย ๆ เป็นเรือนยกระดับเดียวกันไปหมดทั้งหลัง ใช้เสาไม้ไผ่แล้วกันฝาดด้วยซีกไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยตับจากผูกไว้กับเครื่องบนที่เป็นไม้ไผ่เหมือนกัน ใช้บันไดไม้ไผ่พาตขึ้น” ส่วนรอบ ๆ บริเวณบ้านมีรั้วปิดมิดชิด ชาวบ้านมักจะหาหนามมาสะกั้นไว้ ไม่ให้มีช่องโหว่ เช่นเดียวกับชุกเข้าป่าหาเห็ดหนามมาทำรั้วนั่นเอง^{๕๔} ก่อนที่ชุกจะเดินทางไป ขอสงกumar

๒.๓.๕.๔ กลุ่มบุคคลที่นิยมนำไปใช้

มหาเวสสันดรชาดก คัมภีร์ไบลานอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอบุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มบุคคลที่นิยมนำไปใช้มากที่สุด คือ

๑) **กลุ่มพระสงฆ์** ที่ได้ศึกษาภาษาขอมมาก่อนอย่างชำนาญจึงอ่านสื่อ ภาษาได้ ไบลานฉบับวัดบ้านแขว นี้ใช้อักษรเขมรโบราณทั้งหมด และเทศน์เป็นทำนองภาษาท้องถิ่นของตน ถ้าหากฉบับอื่นที่แต่งเป็นภาษาไทยแล้วพระสงฆ์ สามเณรทั่วไปก็ใช้เทศน์ มหาชาติประจำปีในแต่

ละวัด เพื่อเทศนาโปรดญาติโยมที่มาร่วมทำบุญในวันเทศน์มหาชาติ โดยเฉพาะการเทศน์กัณฑ์ชุกนั้น จะเป็นกัณฑ์ที่พระผู้ใหญ่มักนิยมเทศน์เอง และต้องมีเสียงใหญ่ เสียงห้าวและทุ้มต่ำ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของชุกที่ค่อนข้างจะกระโชกโหวกเหวกเจี้ยวจ้าว เป็นที่สนุกสนานเฮฮาแก่ผู้ที่ฟังเทศน์

๒) **กลุ่มครู อาจารย์** ที่ทำการสอนหนังสือให้แก่นักเรียน นักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ในเรื่องชาดกที่ควรรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ

^{๕๔} สุวณีย์ ชวนสนธิ์, “วิเคราะห์รายชามหาเวสสันดรชาดกทางวัฒนธรรมไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาภาษาไทย, ๒๕๖๘, อ้างแล้ว หน้า ๓๕.

๓) กลุ่มนักปราชญ์ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการประพันธ์หนังสือ หรือเขียนเอกสารรายงานทั่วไป จะต้องนำไปประกอบบทความให้มีสาระเพิ่มขึ้นและมีความเกี่ยวเนื่องทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเอาเรื่องราวเหล่านี้ใส่ลงไปเพิ่มอรรถรสให้เนื้อหากับหนังสือชวนให้อ่านยิ่งขึ้น

๔) ปราชญ์ชาวบ้าน ที่ได้บวชเรียนศึกษารู้เรื่องราวมาก่อน แต่ได้ลาสิกขาเพศไปเป็นผู้นำในด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับจัดสถานที่ไว้ใช้เทศน์มหาชาติ ให้ถูกต้องตามประเพณีนิยมในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ และเป็นผู้บอกเล่าตำนานเรื่องราวมหาวะสันดรในอดีตชาติให้แก่คนที่ยังไม่รู้ให้ได้รับรู้เรื่องของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ